

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

PERSONALITY ORIENTED APPROACH TO THE ORGANIZATION OF EDUCATIONAL ACTIVITIES BY MEANS OF DISTANCE TECHNOLOGIES

В статті теоретично обґрунтовано ефективні організаційно-педагогічні умови здійснення особистісно орієнтованого підходу (ООП) при організації дистанційного навчання в закладах вищої освіти. Зокрема йдеться про створення ситуації успіху здобувача освіти у процесі навчально-пізнавальної діяльності шляхом адаптування навчального матеріалу, врахування особистих інтересів, запитів і можливостей майбутніх фахівців. Адаптація освітнього середовища належать до тих чинників, що допомагають закладам вищої освіти дотримуватися стандартів якості в ситуації сьогодення. У статті виокремлено завдання, що постають перед закладами вищої освіти в умовах постійних карантинних обмежень та війни. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю усвідомлення проблем впровадження та підвищення якості дистанційного навчання, коли воно стає майже єдиним, хоч і тимчасовим, варіантом отримання якісної освіти. Авторами проаналізована вітчизняна та зарубіжна наукова література, дано визначення поняття «дистанційне навчання»; описані особливості особистісно орієнтованого підходу, який на думку авторів повинен стати основоположним у підготовці здобувачів освіти, адже він пов'язаний із формуванням їх особистісних і професійних якостей.

У статті наведено результати експерименту щодо детального вивчення проблеми реалізації особистісно орієнтованого підходу в процесі дистанційного навчання здобувачів освіти ЗВО. В опитуванні взяли участь 78 майбутніх фахівців 1 та 4 курсів Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія» та Ізмайльського державного гуманітарного університету.

Аналіз результатів опитування засвідчив, що викладачі, які застосовують ООП в своїй викладацькій діяльності, змогли підвищити цікавість здобувачів освіти до фаху. Але в ЗВО є необхідність оптимізації процесу реалізації особистісно орієнтованого підходу при підготовці майбутніх фахівців у процесі дистанційного навчання. Авторами були виокремлені основні шляхи оптимізації навчання та побудована логічна схема взаємозв'язку між різними компонентами ООП.

Ключові слова: дистанційне навчання; інтерактивні технології; хмарні технології; індивідуалізація, заклади вищої освіти.

The article theoretically substantiates the effective organizational and pedagogical conditions for the implementation of a personality-oriented approach (POA) in the organization of distance learning for students of higher education institutions. In particular, it is about creating a situation of success of the student in the process of educational and cognitive activity by adapting the educational material, taking into account personal interests, needs and capabilities of future specialists. Adaptation of the educational environment is one of the factors that help higher education institutions to comply with quality standards in the current situation. The article highlights the challenges faced by higher education institutions in the context of constant quarantine restrictions and war. The relevance of the study is due to the need to understand the problems of implementing and improving the quality of distance learning, when it becomes almost the only, albeit temporary, option for obtaining quality education. The authors analyze domestic and foreign scientific literature, define the concept of «distance learning»; describe the features of a personality-oriented approach, which, according to the authors, should become fundamental in the training of students, because it is associated with the formation of their personal and professional qualities.

The article presents the results of an experiment on a detailed study of the problem of implementing a personality-oriented approach in the process of distance learning for students of higher education institutions. The survey involved 78 future specialists of 1 and 4 courses of the Danube Institute of the National University «Odesa Maritime Academy» and Izmail State Humanitarian University.

The analysis of the survey results showed that the teachers who use the POA in their teaching activities were able to increase the interest of students in the specialty. But there is a need to optimize the process of implementing a personality-oriented approach in the training of future specialists in the process of distance learning. The authors have identified the main ways to optimize learning and built a logical scheme of the relationship between the different components of the POA.

Key words: distance learning; interactive technologies; cloud technologies; individualization, higher education institutions.

УДК 378.018.

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/52.1.24>

Кононенко А.Г.,
канд. пед. наук,
завідувач науково-організаційного
відділу

Інституту професійної освіти
Національної академії педагогічних
наук України

Житомирська Т.М.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри управління
в транспортній галузі
Дунайського інституту Національного
університету «Одеська морська
академія»

Смирнова І.М.,

докт. пед. наук, професор,
заступник директора
з науково-педагогічної роботи
Дунайського інституту Національного
університету «Одеська морська
академія»

Постановка проблеми. Розробка науково обґрунтованих підходів до організації індивідуалізованого, особистісно орієнтованого навчання здобувачів освіти в умовах сьогодення є актуальними. Важливо враховувати особисті інтереси, можливості, як фізичні, так і психологічні умови, коли кожному здобувачу освіти доводиться самостійно працювати з навчальним матеріалом,

будуючи власну траєкторію навчання й керуючи нею. В умовах освітньо-інформаційного середовища майбутній фахівець розвивається як носій суб'єктного досвіду. Створюється сучасний тип відносин викладача і майбутнього фахівця в лекційно-практичній системі навчання за допомогою інформаційних систем, що характеризуються орієнтацією на індивідуальність. Дистанційна освіта

відкриває нові можливості для безперервного навчання студентів в умовах персоналізованого, адаптивного навчання.

Аналіз досліджень. Проблемі індивідуалізації навчально-виховного процесу відводили значне місце такі видатні педагогіки як Я. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, А. Дістерверг, К. Ушинський, П. Каптеров, Б. Грінченко. Активно досліджуються питання індивідуалізації, що знайшли своє відображення в працях Дж. Гроф, Кіншука, В. Кухаренка, Н. Морзе, І. Лиценко, Є. Смирнкової-Трибульської, С. Логачевської, Л. Славіної та ін. Дослідження ефективної реалізації особистісно орієнтованого підходу в системі дистанційної освіти можна знайти в працях таких українських вчених, як О. Охлопкової, В. Бикова, І. Гевко, Л. Макаренко, В. Слабко, В. Чимшир, А. Ісаєва, О. Спіріна, К. Осадчої, В. Кравцова, Е. Тихонової, Т. Фадєєва та ін.

Метою статті є виявлення та обґрунтування основних шляхів імплементації особистісно орієнтованого підходу у процесі підготовки майбутніх фахівців, що здійснюється посередництвом дистанційних освітніх технологій.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. недостатнє володіння викладачами цифровими технологіями та вміннями здійснювати індивідуальний підхід до навчання майбутніх фахівців, стають перешкодою у засвоєнні програмового матеріалу та, у подальшому, їх професійного розвитку. Тому авторами буде проведено опитування та побудована логічна схема особистісно орієнтованого підходу в процесі дистанційного навчання здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. В епоху соціально-культурних трансформацій та модернізації системи освіти, спричинених світовою пандемією COVID-19 та війною, яку розв'язала Російська Федерація в лютому 2022 року проти України, заклади вищої освіти потребують оновлення не лише змісту професійно-педагогічного навчання, а й форми його подачі. Неочікувано швидкі темпи імплементації дистанційної освіти поставили під загрозу якість освітнього процесу, адже при всіх своїх перевагах і можливостях нерідко таке віртуальне навчання орієнтоване на «використання звичних методів, що передбачають односторонній вплив викладача, який є головним і єдиним організатором освітнього процесу, визначає цілі, ігноруючи особисті мотиви і життєві настанови здобувачів освіти, контролює і регламентує їх дії» [3, с. 183].

У педагогічній літературі України проблема особистісно орієнтованого навчання є предметом жвавого обговорення. Авторі погоджуються з узагальнюючою роботою С. Подмазіна [5], яка визначає, що «особистісно орієнтована освіта визначається через характер соціальних зв'язків між її

суб'єктами та створення умов для становлення особливого стану особистості, в якому вона виявляється й розвивається як особистість відкрита, вільна, креативна». Навчання здобувачів освіти спрямоване на опанування та застосування ними спеціальних алгоритмів, прийомів і методів спільного вирішення поставлених завдань, планування стратегії дій для розв'язку поставлених задач, будь то семінарські чи практичні заняття.

Особливого значення в організації особистісно орієнтованого підходу (ООП) засобами дистанційних технологій набуває полілог між викладачем і здобувачем освіти, а також здобувачів освіти між собою. Але цей процес ускладнюється не лише технічними проблемами (відсутній чи слабкий Інтернет-зв'язок, застаріла комп'ютерна техніка, знаходження в укриттях під час тривоги), а також й специфічними соціально-психологічними труднощами, які тісно пов'язані з забезпеченням взаємодії на особистісно значимому рівні. Ще можна відзначити, що багато предметів потребують спілкування між однолітками для ефективного навчання, створення дебатів та активної участі очного спілкування. Тобто відстань і фізичне розділення з одногрупниками і викладачами може «привести до зменшення почуття приналежності до студентської спільноти» [3, с. 185].

Автори погоджуються з визначенням, що дистанційне навчання – це сучасна форма освіти, в якій інтегровані елементи всіх видів навчання (очного, вечірнього, заочного) на основі використання новітніх комп'ютерних і телекомунікаційних технологій [6]. Слід зазначити, що дистанційне навчання формуються згідно із тими ж цілями і дидактичними принципами, що очне навчання. Відмінність дистанційного навчання полягає в принципах організації, обумовлених специфікою інформаційного середовища, в якій воно здійснюється. На відміну від заочної форми, дистанційне навчання передбачає постійний зворотний зв'язок викладачем, яка реалізується за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій [1].

Особистісно орієнтований підхід до навчання повинен стати основоположним у підготовці здобувачів освіти, адже він пов'язаний із формуванням їх особистісних і професійних якостей, передбачає створення активного освітньо-виховного середовища для формування фахівця. Основою ООП в освіті є фундаментальні ідеї гуманізації, індивідуалізації, диференціації навчання, що перекликаються з ідеями особистісного розвитку (І. Бех, С. Максименко, О. Пехота, С. Подмазін, В. Рибалка та ін.)

Зазначимо, що особистісно-орієнтоване навчання – це двосторонній процес, оскільки він передбачає також розвиток професійних, фахових і особистісних якостей викладача, формування

його готовності до інноваційної педагогічної діяльності, в основі якої – використання особистісно-орієнтованих технологій навчання здобувачів освіти. Він повинен створити таку форму навчання, яка об'єднає два процеси – освітній процес та дослідницьку роботу.

При впровадженні дистанційних технологій в освітній процес важливим є використання хмарних технологій, оскільки вони є високоефективною та доступною альтернативою для надання якісних ресурсів та послуг усім учасникам. Використання хмарних сервісів вносять суттєві зміни та дають можливість створити індивідуалізований підхід у процесі навчання будь-якої дисципліни, забезпечуючи оптимальний збір, збереження, пошук, опрацювання та представлення даних, при цьому не потребуючи внесення змін до навчальних чи робочих планів закладів освіти.

Використання ІКТ та хмарних технологій в особистісно орієнтованому підході при організації освітньої діяльності студентів дозволяє:

- Сформувані практичні уміння студентам, за допомогою розробки адаптивних та індивідуалізованих тестів і курсів на різних платформах, розробки методик використання цих систем в освітньому процесі.

- Максимально ефективно подати лекційні матеріали в вигляді відео форматів, аудіо книг, інтерактивних презентацій, інших додатків.

- Покращити якісні показники навчання за рахунок індивідуального підходу.

Цільовою аудиторією нашого експерименту стали 78 здобувачів освіти 1 та 4 курсів Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія» та Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Авторами було створено опитування щодо аспектів впровадження особистісно орієнтованого підходу в процесі підготовки майбутніх фахівців. Для цього створено онлайн опитувальник (за допомогою сервісу Google Forms). Питання були відкриті та закриті, де здобувачі освіти могли оцінити комфортність освітньої взаємодії під час віртуального навчання; психологічний клімат на дистанційних заняттях; зацікавленість обраним фахом за рахунок реалізації викладачами особистісно орієнтованого підходу у процесі онлайн спілкування.

З метою оцінки психологічного клімату, що присутній на дистанційних заняттях нами було адаптовано карту-схему О. Киричук за методикою А. Лутошкіна [3]. Результати виявились такі: 74 % респондентів зазначають про сприятливий психологічний клімат на дистанційних заняттях; 26% студентів зазначили, що не сприймають дистанційні заняття. Такі результати, на нашу думку, пов'язані з тим, що опитування проводилось для здобувачів освіти 1 та 4 курсу. І здобувачі освіти

4 курсів, які мали змогу навчатись традиційно або в змішаному форматі, можуть більш негативно відноситись до дистанційних занять, адже реальне спілкування в аудиторіях, на жаль, важко замінити онлайн спілкуванням без зорового контакту учасників процесу. Також в відкритих питаннях респонденти зазначили, що важливим фактором в дистанційних заняттях є мотивація. І мотивувати себе в умовах дистанційного навчання важче ніж в умовах традиційного.

Комфортність освітньої взаємодії під час віртуального навчання здобувачі освіти оцінили в 66%, ще 21% зазначили, що це залежить від викладача та способу подачі інформації, і 13% оцінили свій стан, як некомфортний.

Питання про зацікавленість обраним фахом за рахунок реалізації викладачами особистісно орієнтованого підходу у процесі онлайн навчання містило декілька блоків, які представлені в гугл формі (рис. 1).

Відповіді респондентів розподілились таким чином:

- Чи впливає особистісно орієнтований підхід в процесі дистанційного навчання: викладач змітував завдяки індивідуальному підходу (34%), проведення додаткових індивідуальних консультацій, вебінарів мені допомогло (53%), не впливає (9%), важко відповісти (4%).

- Чи підвищилась у вас зацікавленість обраним фахом за рахунок реалізації викладачами особистісно орієнтованого підходу у процесі: так (67%), ні (21%), не відчуваю індивідуального підходу (12%).

Отже, враховуючи все вищесказане, автори узагальнюють, що особистісно орієнтований підхід в процесі дистанційного навчання може будуватись за принципом на рис. 2

Аналіз результатів опитування засвідчив про необхідність оптимізації процесу реалізації особистісно орієнтованого підходу при підготовці майбутніх фахівців у процесі дистанційного навчання.

Авторами були виокремлені такі основні шляхи оптимізації особистісно орієнтованого підходу під час дистанційного навчання:

- дотримання етикету онлайн освіти (недопустимість жодного прояву зневаги до здобувачів освіти, виявлення терпимості до їх індивідуальних особливостей; персоналізація фахової підготовки).

- активізація фасилітаторської функції викладача (використання хмарних інструментів, таких як онлайн дошки для візуалізації ідей, інтерактивні кабінети, програми симулятори, різні інструменти для опитувань в режимі реального часу (Google Classroom, MOODLE, Zoom, Edmodo, Skype, Google Meet, Google Docs, Google Chats, Canva та ін.).

Безперечно дистанційна освіта не може повноцінно замінити традиційного навчання в контексті

Особистісно орієнтований підхід впливає на дистанційне навчання та мотивацію студента?

викладач змотивував завдяки індивідуальному підходу ×

проведення індивідуальних консультацій, вебінарів, консультацій мені допомогло ×

не впливає ×

важко відповісти ×

Чи підвищився у вас рівень зацікавленості обраним фахом за рахунок реалізації викладачами особистісно орієнтованого підходу

так ×

ні ×

не відчуваю особистісно орієнтованого підходу в процесі навчання ×

Рис. 1. Відповіді респондентів щодо зацікавленості обраним фахом за рахунок реалізації викладачами особистісно орієнтованого підходу у процесі онлайн

Рис. 2. Особистісно-орієнтовний підхід в дистанційному навчанні здобувачів освіти ЗВО

живого спілкування в освітньому середовищі, однак при правильній організації та особистісно орієнтованому підході, може бути досить ефективним засобом навчання здобувачів освіти в умовах сьогодення.

Висновки. Серед найважливіших завдань сьогодення, що постають перед закладами вищої освіти, необхідно виділити забезпечення доступу до освітнього процесу для всіх його учасників у формі дистанційного або змішаного навчання,

забезпечення його належної якості та ефективності відповідно до рекомендацій Європейського простору вищої освіти. Одним зі шляхів вирішення цих завдань є впровадження особистісно орієнтованого підходу з використанням хмарних сервісів в процесі дистанційного навчання. Адже перехід з навчальних аудиторій у віртуальні мережі посилив самостійну складову вищої освіти і визначив важливість побудови ефективної індивідуальної взаємодії викладача і здобувача освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Geng S., Law K. & Niu B. Investigating self-directed learning and technology readiness in blending learning environment. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 16(1). 1-22. 2019
2. Makarenko L, Slabko V, Kononenko A, Musorina M, Smyrnova I. PEDAGOGICAL ASPECTS OF ENSURING THE EFFICIENCY OF EDUCATION OF APPLICANTS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE IN THE PROCESS OF RESEARCH OF TECHNICAL DISCIPLINES. *Journal of Critical Reviews*, 7(13), pp. 116–118. 2020 DOI: 10.31838/jcr.07.12.154
3. Бровченко А. Можливості інтерактивної взаємодії студентів та викладачів у процесі дистанційного навчання з позиції особистісного підходу. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. Т. 31 (70). С. 183-190. 2020. URL: http://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2020/30.pdf (дата звернення: 10.10.2022).
4. Мазайкіна І. Особистісно-орієнтований підхід до навчання у ВНЗ як запорука імплементації Закону «Про вищу освіту» URL: <https://dspace.vnmu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3276/%D0%9E%D1%81%D0%BE%BB.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 16.10.2022).
5. Подмазін С. Особистісно орієнтована освіта (соціально-філософський аналіз) [Текст]: автореф. дис. д-ра філософ. наук/С. І. Подмазін; Дніпропетр. нац. ун-т. 34 с. 2006.
6. Прибилова В. Проблеми та переваги дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України // *Проблеми сучасної освіти*. № 4. 2017.
7. Прищепя С. Особистісна активність підлітка: сутність, діагностика, проектування : монографія. Умань. 191 с. 2015.